

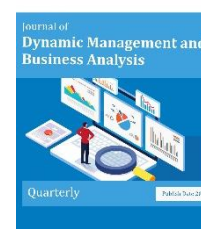

Journal Website

Article history:
Received 10 March 2026
Revised 29 July 2026
Accepted 06 August 2026
Initial Publication 19 August 2026
Final Publication 23 August 2027

Dynamic Management and Business Analysis

Volume 6, Issue 3, pp 1-23

E-ISSN: 3041-8933

The Effect of Political Information Uncertainty on Accounting Conservatism: Evidence from the Tehran Stock Exchange

Mohammad Ahmadnejad¹, Mohammad Hosein Ranjbar^{2*}, Saeed Moradpour³, Hojjatollah Salari³

¹ PhD Student, Department of Accounting, BA.C., Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran

² Department of Accounting and Financial Management, BA.C., Islamic Azad University, Hormozgan, Iran

³ BA, Department of Accounting and Finance, BA.C., Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran

* Corresponding author email address: mhranjbar54@gmail.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Ahmadnejad, M., Ranjbar, M. H., Moradpour, S., & Salari, H. (2027). The Effect of Political Information Uncertainty on Accounting Conservatism: Evidence from the Tehran Stock Exchange. *Dynamic Management and Business Analysis*, 6(3), 1-23.

<https://doi.org/10.61838/dmbaj.426>

© 2027 the author(s). Published by Knowledge Management Scientific Association. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

ABSTRACT

Objective: This study aimed to examine the effect of political information uncertainty on accounting conservatism and determine the moderating role of firm size in this relationship among companies listed on the Tehran Stock Exchange.

Methodology: This applied quantitative study employed a panel-data design. The statistical population consisted of non-financial companies listed on the Tehran Stock Exchange from 2011 to 2023, from which 114 eligible firms were selected using purposive sampling. Accounting conservatism, measured using the C-Score, was considered the dependent variable, while exchange-rate volatility was employed as a proxy for political information uncertainty. Firm size, financial leverage, sales growth, market-to-book ratio, and earnings volatility were incorporated as control variables. To examine the moderating role of firm size, an interaction term between firm size and exchange-rate volatility was included in the model. The F-Limer and Hausman tests were employed to determine the appropriate panel-data specification, and the hypotheses were tested using fixed-effects panel regression.

Findings: The fixed-effects regression results indicated that political information uncertainty, proxied by exchange-rate volatility, had a positive and statistically significant effect on accounting conservatism ($\beta=0.189$, $p=0.012$), thereby supporting the first hypothesis. Furthermore, the interaction between firm size and political information uncertainty was positive and statistically significant ($\beta=0.143$, $p=0.003$), confirming the moderating role of firm size. Accordingly, the positive effect of political information uncertainty on accounting conservatism became stronger as firm size increased, providing support for the second hypothesis.

Conclusion: The findings indicate that accounting conservatism serves as a precautionary mechanism under heightened political uncertainty by facilitating risk management and reducing information asymmetry associated with environmental instability. Moreover, firms' conservative reporting responses vary according to structural characteristics, with larger firms displaying a stronger tendency to adopt conservative accounting practices when exposed to greater political information uncertainty.

Keywords: Accounting Conservatism; Political Information Uncertainty; Exchange Rate Volatility; Firm Size; Panel Data; Tehran Stock Exchange.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Financial reporting is one of the principal mechanisms through which firms communicate economic information to investors, creditors, regulators, and other stakeholders. The usefulness of financial statements depends largely on the extent to which reported information is relevant, reliable, timely, and capable of reducing informational gaps between corporate insiders and external users. Within this framework, accounting conservatism has long been recognized as an important attribute of financial reporting. In general, accounting conservatism reflects a cautious approach to the recognition and measurement of economic events, requiring a higher degree of verification for the recognition of favorable outcomes than for unfavorable outcomes. Consequently, losses and bad news tend to be incorporated into accounting information more quickly than gains and good news. This asymmetric recognition principle can serve as a mechanism for constraining managerial optimism and reducing the risks associated with uncertain estimates ([Agarwal et al., 2025](#); [Diem, 2025](#); [Zhong & Li, 2017](#)).

Accounting conservatism can also be interpreted as an organizational response to agency problems, contractual risks, and information asymmetry. Managers generally possess more detailed information about firm performance and future prospects than shareholders and creditors, creating opportunities for overly optimistic reporting or opportunistic financial choices. Under such conditions, conservative accounting practices may limit the premature recognition of uncertain gains and accelerate recognition of probable losses. Previous research has therefore linked conservatism to the quality of financial reporting, earnings quality, ownership characteristics, and other firm-level attributes ([Abdollahi & Hamidi, 2019](#); [Zadeh et al., 2022](#)). Evidence also suggests that information uncertainty and information asymmetry are closely connected to the informational environment in which firms operate, particularly when external stakeholders face difficulties in assessing the true economic condition of companies ([Karai, 2021](#); [Moradzadeh Fard et al., 2013](#)).

The importance of conservatism becomes more pronounced in periods of heightened economic or environmental uncertainty. When firms encounter volatile markets, unpredictable cash flows, unstable financing conditions, or abrupt changes in macroeconomic variables, the probability of estimation error increases. Under these circumstances, managers may prefer more conservative reporting policies in order to reduce the risk of overstating earnings or assets. Previous research conducted during periods of severe disruption, including the COVID-19 pandemic, has shown that accounting conservatism can become particularly relevant when firms are exposed to extraordinary economic shocks ([Cui et al., 2021](#)). Similarly, variations in the economic performance reflected in financial statements may influence the extent to which firms adopt conservative accounting practices ([Khalid et al., 2021](#)). Managerial capabilities, business strategy, and organizational characteristics may also affect how firms respond to uncertain conditions through accounting choices ([Haider et al., 2021](#); [Hsieh et al., 2019](#)).

Among the external sources of uncertainty faced by corporations, political uncertainty is especially important because it can alter expectations regarding taxation, regulation, trade, monetary policy, sanctions, government intervention, and economic stability. Political uncertainty may reduce business confidence, discourage investment, and increase the perceived risk associated with long-term corporate decisions ([Montes & Nogueira, 2022](#)). In capital markets, international political uncertainty may also affect

investor risk perceptions and market responses, suggesting that political conditions can influence not only macroeconomic performance but also firm-level financial behavior (Gong et al., 2022). These effects are particularly relevant in emerging markets, where political developments and macroeconomic instability may be transmitted rapidly to exchange rates, capital costs, operating expenses, and corporate profitability.

An important body of empirical research has documented a positive association between political uncertainty and accounting conservatism. Firms operating under heightened political uncertainty may respond by recognizing losses more promptly and adopting more cautious financial reporting practices. Such behavior can reduce contractual and litigation risks, limit excessive managerial optimism, and enhance the credibility of reported financial information (Dai & Ngo, 2021). At the same time, corporate governance mechanisms can influence the degree to which conservative reporting is adopted, since stronger monitoring structures may increase managerial accountability and restrict opportunistic reporting behavior (Sharma & Kaur, 2021). Corporate responsibility and market-related considerations may also shape conservative financial reporting practices through their effects on stakeholder expectations and organizational legitimacy (Shen et al., 2021).

In the Iranian capital market, the relationship between uncertainty and financial reporting is especially significant because listed companies operate in an environment characterized by exchange-rate volatility, inflationary pressures, changing macroeconomic policies, international restrictions, and political developments. Monetary policy and other institutional conditions can affect investment efficiency and corporate financial decisions in this environment (Mohammadi et al., 2025). Exchange-rate fluctuations are particularly relevant because they may influence import costs, export revenues, foreign-currency liabilities, asset valuations, working capital requirements, and expectations regarding future profitability. Furthermore, the informational consequences of economic uncertainty may affect the value relevance of accounting information and investors' interpretation of reported earnings and book values (Nasir al-Hosseini et al., 2018). Accordingly, exchange-rate volatility can provide a meaningful empirical proxy for examining how political information uncertainty is reflected in corporate reporting behavior.

Another important issue is whether firms of different sizes react similarly to political uncertainty. Larger companies are typically characterized by more complex operations, broader contractual relationships, greater regulatory visibility, larger asset bases, and more extensive stakeholder networks. These characteristics may increase both their exposure to political and economic disturbances and their incentives to respond through more conservative reporting. Moreover, because conservatism can be measured in different ways and may vary according to firm-level characteristics, examining firm size as a moderator can provide a more nuanced understanding of how uncertainty influences reporting choices (Ghasemi, 2014). Against this background, the present study examined the effect of political information uncertainty on accounting conservatism and investigated the moderating role of firm size among non-financial companies listed on the Tehran Stock Exchange.

Methods and Materials

This study employed a quantitative, applied research design based on panel data. The statistical population consisted of non-financial companies listed on the Tehran Stock Exchange during the period from 2011 to 2023. Using purposive sampling and predefined inclusion criteria, 114 companies were selected for the final sample. Eligibility criteria included sufficient availability of audited financial information, exclusion of bankrupt firms or firms with substantial outlying data, and concentration on

manufacturing and service-sector companies. The resulting panel comprised firm-year observations collected from official financial reporting and market databases.

Accounting conservatism was considered the dependent variable and was measured using a firm-year conservatism proxy based on the C-Score approach. Political information uncertainty constituted the main independent variable and was operationalized through exchange-rate volatility, calculated using fluctuations in the IRR/USD exchange rate. Firm size was measured using the logarithm of total assets. Financial leverage, sales growth, market-to-book value ratio, and earnings volatility were incorporated as control variables. To evaluate the moderating role of firm size, an interaction term between exchange-rate volatility and firm size was added to the second regression model.

Panel regression techniques were used to test the study hypotheses. The F-Limer test was first employed to determine whether panel-data estimation was preferable to pooled estimation. The Hausman test was subsequently applied to choose between fixed-effects and random-effects specifications. Diagnostic procedures, including examination of the Durbin-Watson statistic and model-level significance, were also performed. Based on the diagnostic results, fixed-effects panel regression was selected for testing both the direct-effect and moderating-effect models.

Findings

The diagnostic tests supported the use of panel-data estimation. The F-Limer test was statistically significant for both regression models, indicating that the panel structure of the data should be retained rather than applying pooled ordinary least squares. The Hausman test was also statistically significant in both models, confirming that fixed-effects regression was more appropriate than random-effects estimation.

The first regression model examined the direct effect of political information uncertainty on accounting conservatism. The overall fixed-effects model was statistically significant, with an F statistic of 24.67 and a significance level below 0.001. The Durbin-Watson statistic was 1.87, indicating no serious residual autocorrelation. Exchange-rate volatility had a positive regression coefficient of 0.189 and was statistically significant at $p=0.012$. This result demonstrated that higher political information uncertainty was associated with higher levels of accounting conservatism. Therefore, the first hypothesis was supported at the 95% confidence level.

Several control variables also displayed statistically significant associations with accounting conservatism. Firm size showed a negative coefficient in the direct-effects model, while financial leverage, market-to-book ratio, and earnings volatility also demonstrated significant effects. Sales growth approached conventional significance thresholds, indicating that firm-level financial characteristics were relevant to explaining variations in conservative reporting.

The second regression model incorporated the interaction between exchange-rate volatility and firm size. The overall model was statistically significant, with an F statistic of 28.43 and $p<0.001$, and showed stronger explanatory performance than the first model. The Durbin-Watson statistic was 1.90. In this model, the direct effect of exchange-rate volatility remained positive and statistically significant, with a coefficient of 0.261 and $p=0.002$. Most importantly, the interaction term between exchange-rate volatility and firm size had a positive coefficient of 0.143 and was statistically significant at $p=0.003$. This result confirmed that firm size significantly moderated the relationship between political information uncertainty and accounting conservatism. Specifically, the positive effect of political information

uncertainty on accounting conservatism became stronger as firm size increased. Accordingly, the second hypothesis was supported at the 99% confidence level.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that political information uncertainty is an important determinant of conservative financial reporting in the Tehran Stock Exchange. The positive association between exchange-rate volatility and accounting conservatism suggests that firms become more cautious in recognizing economic gains and losses when the external environment becomes less predictable. In an economy characterized by pronounced exchange-rate movements and politically sensitive macroeconomic conditions, managers face greater uncertainty regarding operating costs, asset values, future cash flows, financing requirements, and profitability. Conservative accounting can therefore function as a defensive reporting mechanism that allows firms to recognize unfavorable developments more promptly and reduce the risk of excessive optimism in financial statements.

The result also indicates that conservatism should not be regarded merely as a static accounting convention. Rather, it appears to respond dynamically to changes in the firm's external risk environment. When political and economic uncertainty intensifies, the costs associated with inaccurate or overly optimistic estimates become greater. Companies may consequently adopt more cautious recognition and measurement practices in order to preserve reporting credibility, reduce information risk, and protect the interests of investors and creditors. In this sense, accounting conservatism may contribute to the management of uncertainty by providing a more prudent representation of corporate financial conditions.

The moderating effect of firm size provides an additional contribution to understanding this relationship. Larger firms showed a stronger conservative response to political information uncertainty. This finding may be explained by their greater operational complexity, larger asset bases, broader contractual obligations, and higher exposure to regulatory and public scrutiny. Large companies are also more likely to have numerous creditors, institutional investors, analysts, and other stakeholders who depend on reliable financial statements. Consequently, the costs of aggressive or overly optimistic reporting may be particularly high for these firms during periods of political and economic instability.

The stronger response among larger companies may also reflect their greater exposure to exchange-rate-related risks. Firms with extensive operations, significant import or export activities, substantial financing needs, and larger working-capital requirements can experience more pronounced consequences from currency instability. Managers of such firms may therefore have stronger incentives to incorporate uncertainty into accounting estimates and reporting decisions. Conservative financial reporting can help them manage contractual risks, prevent overstatement of financial performance, and reduce the likelihood of future adverse adjustments.

Overall, the study concludes that political information uncertainty increases accounting conservatism among companies listed on the Tehran Stock Exchange and that this effect is significantly stronger in larger firms. These findings highlight the interaction between macro-level uncertainty and firm-level characteristics in shaping financial reporting behavior. They also suggest that accounting conservatism can play a meaningful role as a risk-management and information-quality mechanism in unstable economic environments. Understanding this relationship is important for managers, investors, auditors, and regulators because assessments of financial reporting quality should take into account not

only internal corporate characteristics but also the broader political and economic conditions under which financial statements are prepared.

تأثیر عدم قطعیت اطلاعات سیاسی بر محافظه کاری حسابداری: شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران

محمد احمد نژاد^۱، محمدحسین رنجبر^{۲*}، سعید مرادپور^۳، حجت الله سالاری^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
۲. گروه حسابداری و مدیریت مالی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، هرمزگان، ایران
۳. کارشناسی، گروه حسابداری و امور مالی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: mhranjbar54@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیلی

نحوه استناد به این مقاله:

احمد نژاد، محمد، رنجبر، محمدحسین، مرادپور، سعید، و سالاری، حجت الله. (۱۴۰۶). تأثیر عدم قطعیت اطلاعات سیاسی بر محافظه کاری حسابداری: شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران. مدیریت پویا و تحلیل کسب و کار، ۶(۳)، ۱-۲۳.

© ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده(گان) است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY 4.0) صورت گرفته است.

هدف: هدف این پژوهش بررسی تأثیر عدم قطعیت اطلاعات سیاسی بر محافظه کاری حسابداری و تعیین نقش تعدیل گر اندازه شرکت در این رابطه در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بود. **روش شناسی:** این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، کمی و مبتنی بر داده های تابلویی بود. جامعه آماری شامل شرکت های غیرمالی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ بود که با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، ۱۱۴ شرکت واجد معیارهای ورود انتخاب شدند. محافظه کاری حسابداری با استفاده از شاخص C-Score به عنوان متغیر وابسته اندازه گیری شد و نوسانات نرخ ارز به عنوان نماینده ای از عدم قطعیت اطلاعات سیاسی در نظر گرفته شد. اندازه شرکت، اهرم مالی، رشد فروش، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری و نوسانات درآمد به عنوان متغیرهای کنترلی وارد مدل شدند. همچنین، برای بررسی نقش تعدیل گر اندازه شرکت، متغیر تعاملی اندازه شرکت و نوسانات نرخ ارز در مدل لحاظ شد. برای تعیین نوع مدل از آزمون های F لیمر و هاسمن استفاده شد و فرضیه ها با رگرسیون داده های تابلویی با اثرات ثابت مورد آزمون قرار گرفتند. **یافته ها:** نتایج رگرسیون اثرات ثابت نشان داد که عدم قطعیت اطلاعات سیاسی، که با نوسانات نرخ ارز سنجیده شد، تأثیر مثبت و معناداری بر محافظه کاری حسابداری داشت ($\beta = 0.189, p = 0.012$)؛ بنابراین، فرضیه نخست تأیید شد. همچنین، اثر تعاملی اندازه شرکت و عدم قطعیت سیاسی مثبت و معنادار بود ($\beta = 0.143, p = 0.003$)، که نشان داد اندازه شرکت رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و محافظه کاری حسابداری را به طور معناداری تعدیل می کند. به بیان دیگر، اثر مثبت عدم قطعیت سیاسی بر محافظه کاری حسابداری در شرکت های بزرگ تر قوی تر بود و فرضیه دوم نیز تأیید شد. **نتیجه گیری:** یافته ها نشان می دهد که محافظه کاری حسابداری در شرایط افزایش عدم قطعیت سیاسی می تواند به عنوان سازوکاری احتیاطی برای مدیریت ریسک، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و مواجهه با پیامدهای ناپایداری های محیطی عمل کند. افزون بر این، شدت این واکنش محافظه کارانه به ویژگی های ساختاری شرکت وابسته است و شرکت های بزرگ تر در مواجهه با افزایش عدم قطعیت سیاسی، گرایش بیشتری به اتخاذ رویه های محافظه کارانه در گزارشگری مالی نشان می دهند.

کلیدواژه ها: محافظه کاری حسابداری؛ عدم قطعیت اطلاعات سیاسی؛ نوسانات نرخ ارز؛ اندازه شرکت؛ داده های تابلویی؛ بورس

اوراق بهادار تهران

گزارشگری مالی یکی از مهم‌ترین سازوکارهای انتقال اطلاعات اقتصادی میان شرکت‌ها و گروه‌های مختلف ذی‌نفع است و کیفیت آن می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در ارزیابی عملکرد شرکت، تخصیص منابع، تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه داشته باشد. در محیط‌های اقتصادی امروز که شرکت‌ها با تغییرات سریع در سیاست‌های کلان، تحولات سیاسی، نوسانات بازارهای مالی و افزایش پیچیدگی روابط قراردادی روبه‌رو هستند، ضرورت ارائه اطلاعات مالی قابل اتکا بیش از گذشته احساس می‌شود. یکی از مفاهیم بنیادی که در چنین شرایطی در ادبیات حسابداری مورد توجه قرار گرفته، محافظه کاری حسابداری است. محافظه کاری به‌طور کلی منعکس‌کننده نوعی رویکرد احتیاطی در شناسایی و اندازه‌گیری رویدادهای اقتصادی است که بر اساس آن، برای شناسایی اخبار خوب و سودها سطح بالاتری از تأییدپذیری نسبت به شناسایی اخبار بد و زیان‌ها مطالبه می‌شود. این رویکرد در طول زمان به یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های گزارشگری مالی تبدیل شده و همچنان جایگاه قابل توجهی در مطالعات نظری و تجربی حسابداری دارد (Agarwal et al., 2025; Diem, 2025; Zhong & Li, 2017).

محافظه کاری حسابداری از منظر نظری صرفاً یک روش حسابداری برای کاهش ارزش دفتری دارایی‌ها یا تسریع در شناسایی هزینه‌ها نیست، بلکه می‌تواند سازوکاری برای مقابله با عدم اطمینان، تضاد منافع و عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیران و سایر ذی‌نفعان تلقی شود. هنگامی که مدیران اطلاعات بیشتری درباره وضعیت واقعی و چشم‌اندازهای آتی شرکت نسبت به سهامداران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان مالی در اختیار دارند، امکان شکل‌گیری رفتارهای فرصت‌طلبانه در گزارشگری مالی افزایش می‌یابد. در چنین شرایطی، محافظه کاری می‌تواند با محدود کردن شناسایی زود هنگام سودهای نامطمئن و تسریع در شناسایی زیان‌های محتمل، بخشی از ریسک ناشی از این عدم تقارن را کاهش دهد. مطالعات داخلی نیز نشان داده‌اند که عدم اطمینان اطلاعاتی و عدم تقارن اطلاعاتی می‌توانند با فرصت‌های رشد، کیفیت اطلاعات مالی و رفتار تصمیم‌گیری فعالان بازار در ارتباط باشند (Moradzadeh Fard et al., 2013; Karaei, 2021). بنابراین، میزان محافظه کاری شرکت ممکن است نه تنها متأثر از ویژگی‌های درونی آن، بلکه تحت تأثیر شرایط محیط اطلاعاتی و سطح عدم اطمینان حاکم بر فعالیت اقتصادی نیز قرار گیرد.

در ادبیات حسابداری، محافظه کاری معمولاً به دو شکل شرطی و غیرشرطی بررسی شده است. محافظه کاری شرطی به شناسایی نامتقارن اخبار خوب و بد اشاره دارد، به‌گونه‌ای که زیان‌ها و اخبار نامطلوب سریع‌تر از سودها و اخبار مطلوب در صورت‌های مالی انعکاس پیدا می‌کنند. در مقابل، محافظه کاری غیرشرطی بیشتر ناشی از انتخاب رویه‌های حسابداری از پیش تعیین‌شده‌ای است که به‌طور مستمر موجب کاهش ارزش دفتری خالص دارایی‌ها می‌شوند. شناخت این دو شکل از محافظه کاری از آن جهت اهمیت دارد که واکنش شرکت‌ها به ریسک و عدم اطمینان ممکن است در قالب تغییر در حساسیت گزارشگری به اخبار اقتصادی آشکار شود (Ghasemi, 2014; Zadeh et al., 2022). در این چارچوب، پژوهش‌های جدید تأکید دارند که محافظه کاری باید به‌عنوان پدیده‌ای چندبعدی در نظر گرفته شود که تحت تأثیر ساختار مالکیت، ویژگی‌های مدیریتی، راهبرد تجاری، سازوکارهای حاکمیت شرکتی و وضعیت محیط اقتصادی قرار دارد (Abdollahi & Hamidi, 2019; Haider et al., 2021; Hsieh et al., 2019).

اهمیت محافظه کاری به‌ویژه در شرایط بحران و افزایش عدم اطمینان بیشتر نمایان می‌شود. در دوره‌هایی که پیش‌بینی جریان‌های نقدی، ارزش دارایی‌ها و عملکرد آینده شرکت‌ها دشوارتر می‌شود، احتمال بروز خطا در برآوردها و افزایش ریسک‌های قراردادی نیز بالا می‌رود. در چنین محیطی، استفاده از سیاست‌های محافظه کارانه می‌تواند از شناسایی سودهای تحقق‌نیافته جلوگیری کرده و امکان شناسایی سریع‌تر

آثار منفی رویدادها را فراهم سازد. شواهد حاصل از دوره همه‌گیری کووید-۱۹ نشان داده است که محافظه‌کاری حسابداری در محیط‌های بحرانی می‌تواند با عملکرد و واکنش شرکت‌ها به شوک‌های اقتصادی مرتبط باشد و در شرایط افزایش نااطمینانی نقش متفاوتی در گزارشگری مالی ایفا کند (Cui et al., 2021). همچنین، عملکرد اقتصادی منعکس‌شده در صورت‌های مالی و تغییر در شاخص‌های عملکرد شرکت می‌تواند مدیران را به افزایش سطح محافظه‌کاری در گزارشگری سوق دهد، به‌ویژه زمانی که چشم‌انداز اقتصادی نامطمئن‌تر است و هزینه خطاهای خوش‌بینانه افزایش می‌یابد (Khalid et al., 2021).

یکی از مهم‌ترین منابع عدم اطمینان در محیط فعالیت شرکت‌ها، عدم قطعیت سیاسی است. عدم قطعیت سیاسی زمانی شکل می‌گیرد که فعالان اقتصادی قادر به پیش‌بینی دقیق جهت‌گیری‌های آینده دولت، تغییرات مقررات، سیاست‌های مالی و پولی، روابط بین‌المللی یا پیامدهای رویدادهای سیاسی نباشند. چنین شرایطی می‌تواند هزینه سرمایه را افزایش دهد، سرمایه‌گذاری را به تعویق اندازد، اعتماد فعالان اقتصادی را کاهش دهد و انتظارات مدیران و سرمایه‌گذاران را نسبت به آینده تغییر دهد. پژوهش‌های انجام‌شده درباره عدم قطعیت سیاست اقتصادی و سیاسی نشان داده‌اند که افزایش این نوع نااطمینانی می‌تواند به تضعیف اعتماد کسب‌وکارها و کاهش تمایل به سرمایه‌گذاری منجر شود (Montes & Nogueira, 2022). از این منظر، پیامدهای عدم قطعیت سیاسی تنها به سطح کلان اقتصادی محدود نمی‌شوند، بلکه از طریق تصمیم‌های مدیریتی و رفتار گزارشگری به سطح شرکت نیز انتقال می‌یابند.

بازار سرمایه به‌طور خاص نسبت به اطلاعات و رویدادهای سیاسی حساس است؛ زیرا ارزش‌گذاری دارایی‌های مالی بر مبنای انتظارات درباره جریان‌های نقدی آتی صورت می‌گیرد و هر عاملی که قابلیت پیش‌بینی این جریان‌ها را کاهش دهد، می‌تواند سطح ریسک ادراک‌شده سرمایه‌گذاران را افزایش دهد. شواهد بین‌المللی نشان داده‌اند که عدم قطعیت سیاسی جهانی می‌تواند با ریسک‌های ادراک‌شده در بازار سهام ارتباط داشته باشد و بر رفتار سرمایه‌گذاران در ارزیابی ریسک اثر بگذارد (Gong et al., 2022). در نتیجه، شرکت‌هایی که در محیط‌های سیاسی نامطمئن فعالیت می‌کنند با مجموعه‌ای از مخاطرات شامل تغییر در مقررات، نوسانات قیمت‌ها، محدودیت در تأمین مالی، تغییر هزینه واردات و صادرات، ناپایداری نرخ ارز و کاهش پیش‌بینی‌پذیری تقاضا مواجه می‌شوند. این مخاطرات می‌توانند انگیزه مدیران برای استفاده از رویه‌های محتاطانه‌تر در گزارشگری مالی را تقویت کنند.

رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و محافظه‌کاری حسابداری در پژوهش‌های تجربی نیز مورد توجه قرار گرفته است. شواهد نشان داده‌اند که در دوره‌های افزایش عدم قطعیت سیاسی، شرکت‌ها سطح بالاتری از محافظه‌کاری حسابداری را به کار می‌گیرند. این رفتار می‌تواند واکنشی به افزایش ریسک‌های قراردادی، احتمال تغییر سیاست‌های دولتی و کاهش قابلیت پیش‌بینی شرایط اقتصادی باشد. به‌طور مشخص، Dai و Ngo نشان دادند که عدم قطعیت سیاسی با افزایش محافظه‌کاری حسابداری مرتبط است و شرکت‌ها در دوره‌های دارای ابهام سیاسی بیشتر، تمایل بیشتری به شناسایی به‌موقع زیان‌ها و اتخاذ رویه‌های احتیاطی دارند (Dai & Ngo, 2021). این یافته نشان می‌دهد که محافظه‌کاری می‌تواند نوعی پاسخ سازمانی به شوک‌های بیرونی باشد و شدت آن متناسب با تغییرات در محیط سیاسی تعدیل شود.

از سوی دیگر، آثار عدم قطعیت بر گزارشگری مالی را می‌توان از منظر کیفیت سود و کیفیت اطلاعات نیز بررسی کرد. در شرایطی که احتمال خطا در برآوردهای مدیریتی افزایش می‌یابد، گزارش خوش‌بینانه سود می‌تواند اطلاعات مالی را با ریسک بیشتری مواجه سازد. محافظه‌کاری از طریق افزایش سرعت شناسایی زیان‌ها و کاهش شناسایی سودهای فاقد پشتوانه کافی می‌تواند برخی پیامدهای منفی این وضعیت را محدود کند. بررسی رابطه محافظه‌کاری و کیفیت سود نیز نشان داده است که انتخاب سطح مناسب محافظه‌کاری می‌تواند با ویژگی‌های کیفی گزارشگری مالی مرتبط باشد (Zadeh et al., 2022). همچنین، افشای مناسب اطلاعات و افزایش ارزش اطلاعاتی متغیرهایی مانند سود هر سهم و ارزش دفتری می‌تواند به کاهش شکاف اطلاعاتی میان شرکت و بازار کمک کند (Nasir al-Hosseini et al., 2018).

بنابراین، در شرایط عدم قطعیت سیاسی، استفاده از محافظه کاری ممکن است بخشی از راهبرد شرکت برای حفظ اعتبار اطلاعات مالی و کاهش نگرانی استفاده کنندگان باشد.

رفتار محافظه کارانه شرکت‌ها تنها تحت تأثیر محیط بیرونی قرار ندارد و ویژگی‌های درونی شرکت نیز در تعیین شدت آن نقش دارند. توانایی مدیران، جهت‌گیری راهبردی، ساختار حاکمیت شرکتی و مسئولیت‌پذیری سازمان می‌توانند نحوه واکنش شرکت به شرایط نامطمئن را تعیین کنند. برای مثال، شواهد نشان داده‌اند که توانایی مدیریتی می‌تواند با محافظه کاری حسابداری مرتبط باشد، زیرا مدیران توانمند ممکن است به شکل متفاوتی ریسک، عدم اطمینان و نیاز به گزارشگری محتاطانه را ارزیابی کنند (Haider et al., 2021). از سوی دیگر، راهبرد تجاری شرکت و سطح ابهام محیطی نیز بر انتخاب رویه‌های محافظه کارانه تأثیرگذار است (Hsieh et al., 2019). این یافته‌ها نشان می‌دهند که واکنش گزارشگری شرکت‌ها به یک شوک محیطی واحد الزاماً یکسان نیست و ویژگی‌های سازمانی می‌توانند این واکنش را تقویت یا تضعیف کنند.

حاکمیت شرکتی نیز یکی از سازوکارهای مهم توضیح‌دهنده تفاوت در سطح محافظه کاری شرکت‌هاست. سازوکارهای نظارتی مؤثر می‌توانند مدیران را به استفاده از رویه‌هایی سوق دهند که ریسک گزارشگری فرصت طلبانه را کاهش داده و منافع سهامداران و اعتباردهندگان را بهتر حفظ کند. در پژوهش Kaur و Sharma، رابطه میان ساختار حاکمیت شرکتی و محافظه کاری حسابداری مورد تأکید قرار گرفته و شواهدی ارائه شده است که نشان می‌دهد کیفیت نظارت سازمانی می‌تواند با انتخاب سیاست‌های محتاطانه گزارشگری مرتبط باشد (Sharma & Kaur, 2021). همچنین، مسئولیت اجتماعی شرکت و واکنش بازار نیز با محافظه کاری ارتباط دارند و تصمیم‌های شرکت درباره سطح احتیاط در گزارشگری را می‌توان در چارچوب گسترده‌تری از مشروعیت سازمانی، پاسخ‌گویی و تعامل با ذی‌نفعان تبیین کرد (Shen et al., 2021).

در این میان، اندازه شرکت می‌تواند یکی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی باشد که نحوه اثرگذاری عدم قطعیت سیاسی بر محافظه کاری حسابداری را تعدیل می‌کند. شرکت‌های بزرگ در مقایسه با شرکت‌های کوچک معمولاً دارای ساختار سازمانی پیچیده‌تر، تعداد بیشتری از ذی‌نفعان، تعهدات قراردادی گسترده‌تر، حجم بالاتری از دارایی‌ها و سطح بیشتری از توجه نهادهای نظارتی و سرمایه‌گذاران هستند. به همین دلیل، هزینه ناشی از ارائه اطلاعات مالی نامناسب یا بیش از حد خوش‌بینانه در این شرکت‌ها می‌تواند بیشتر باشد. از سوی دیگر، شرکت‌های بزرگ ممکن است در برابر تغییرات محیط اقتصادی و سیاسی، به‌ویژه نوسانات ارزی و محدودیت‌های مالی و تجاری، در معرض ریسک‌های گسترده‌تری قرار گیرند. در نتیجه، انتظار می‌رود هنگامی که سطح عدم قطعیت افزایش می‌یابد، انگیزه شرکت‌های بزرگ برای افزایش محافظه کاری بیش از شرکت‌های کوچک باشد. مطالعات مروری اخیر نیز نشان می‌دهند که عوامل خاص شرکت نقش اساسی در توضیح ناهمگنی سطح محافظه کاری میان واحدهای اقتصادی دارند (Agarwal et al., 2025; Diem, 2025).

بررسی این موضوع در اقتصاد ایران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بازار سرمایه ایران طی سال‌های اخیر تحت تأثیر مجموعه‌ای از تحولات اقتصادی و سیاسی، از جمله تغییر در سیاست‌های پولی، نوسانات شدید متغیرهای کلان اقتصادی، محدودیت‌های ناشی از روابط بین‌المللی و بی‌ثباتی نرخ ارز قرار داشته است. در چنین شرایطی، تغییر نرخ ارز را می‌توان یکی از نمودهای عینی و قابل مشاهده افزایش نااطمینانی محیط اقتصادی و سیاسی دانست. تغییرات سیاست‌های پولی و سایر متغیرهای محیطی نیز می‌توانند بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری و کارایی تخصیص منابع در بازار سرمایه ایران تأثیر بگذارند (Mohammadi et al., 2025). از این رو، بررسی رفتار گزارشگری شرکت‌های بورسی در برابر نوسانات ارزی می‌تواند شواهد مهمی درباره نحوه انتقال نااطمینانی‌های کلان به سطح تصمیم‌های حسابداری شرکت‌ها فراهم سازد.

نوسانات نرخ ارز می‌تواند از کانال‌های مختلف بر وضعیت مالی شرکت‌های ایرانی اثر بگذارد. شرکت‌هایی که به واردات مواد اولیه، تجهیزات و فناوری وابسته‌اند ممکن است با افزایش هزینه‌ها مواجه شوند، در حالی که شرکت‌های صادراتی نیز ممکن است آثار متفاوتی از تغییر ارزش پول ملی تجربه کنند. علاوه بر این، نوسانات ارزی می‌تواند ارزش بدهی‌ها، انتظارات تورمی، نیازهای سرمایه در گردش و قابلیت پیش‌بینی جریان نقدی را تحت تأثیر قرار دهد. افزایش این عدم اطمینان، کیفیت پیش‌بینی‌های مالی را کاهش می‌دهد و دامنه اختلاف میان انتظارات سرمایه‌گذاران و اطلاعات در اختیار مدیران را گسترش می‌دهد؛ مسئله‌ای که در مطالعات داخلی مربوط به عدم اطمینان و عدم تقارن اطلاعاتی نیز مورد تأکید قرار گرفته است (Karaei, 2021; Moradzadeh Fard et al., 2013). بنابراین، افزایش محافظه‌کاری در چنین محیطی می‌تواند پاسخی منطقی برای محدود کردن آثار گزارشگری بیش از حد خوش‌بینانه باشد.

با وجود رشد مطالعات مربوط به محافظه‌کاری حسابداری، بخش قابل توجهی از ادبیات بر عوامل شرکتی، حاکمیت شرکتی، عملکرد مالی و کیفیت سود متمرکز بوده است (Abdollahi & Hamidi, 2019; Khalid et al., 2021; Sharma & Kaur, 2021). از سوی دیگر، مطالعات مربوط به عدم قطعیت سیاسی عمدتاً در اقتصادهای توسعه‌یافته انجام شده‌اند و شواهد درباره بازارهای نوظهوری که هم‌زمان با نوسانات شدید نرخ ارز، محدودیت‌های بین‌المللی و تغییرات مستمر محیط سیاست‌گذاری مواجه‌اند، همچنان محدود است. این خلأ در مورد بازار سرمایه ایران اهمیت بیشتری دارد، زیرا ویژگی‌های نهادی و اقتصادی این بازار ممکن است سبب شود رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و سیاست‌های گزارشگری مالی با الگوهای مشاهده‌شده در سایر کشورها تفاوت داشته باشد. همچنین، صرف بررسی اثر مستقیم عدم قطعیت سیاسی نمی‌تواند ناهمگنی موجود میان شرکت‌ها را توضیح دهد و توجه به نقش تعدیل‌کننده اندازه شرکت می‌تواند درک دقیق‌تری از این رابطه ارائه کند.

بر این اساس، تحلیل هم‌زمان عدم قطعیت اطلاعات سیاسی، محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت می‌تواند از چند جهت به ادبیات موجود کمک کند. نخست، چنین تحلیلی می‌تواند نشان دهد که آیا افزایش نااطمینانی سیاسی در بازار سرمایه ایران واقعاً مدیران را به سمت گزارشگری محتاطانه‌تر سوق می‌دهد یا خیر. دوم، بررسی نقش اندازه شرکت مشخص می‌کند که آیا شدت این واکنش در میان واحدهای اقتصادی متفاوت است. سوم، استفاده از نوسانات نرخ ارز به‌عنوان یک شاخص عملیاتی از عدم قطعیت در محیط ایران می‌تواند ارتباط میان تحولات کلان و تصمیم‌های حسابداری را به‌صورت تجربی روشن‌تر سازد. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر می‌شود که مطالعات جدید محافظه‌کاری را نه یک رویه ثابت، بلکه پاسخی پویا به مجموعه‌ای از ریسک‌های محیطی، سازمانی و اطلاعاتی تلقی می‌کنند (Agarwal et al., 2022; Cui et al., 2021; Gong et al., 2022). چنین رویکردی می‌تواند به سرمایه‌گذاران، حساب‌رسان، مدیران و نهادهای نظارتی کمک کند تا پیامدهای گزارشگری مالی ناشی از افزایش نااطمینانی را بهتر درک کنند و در ارزیابی کیفیت اطلاعات مالی، شرایط محیطی شرکت را نیز مدنظر قرار دهند.

بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر عدم قطعیت اطلاعات سیاسی بر محافظه‌کاری حسابداری و تعیین نقش تعدیل‌گر اندازه شرکت در این رابطه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

روش پژوهش

این پژوهش از رویکرد کمی و داده‌های پنل بهره می‌برد و جامعه آماری آن شامل تمام شرکت‌های غیرمالی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ است، که با روش نمونه‌گیری هدفمند، نمونه‌هایی شامل ۱۱۴ شرکت انتخاب شده است؛ معیارهای ورود شامل دسترسی به حداقل ۸۰ درصد اطلاعات مالی حسابرسی‌شده، حذف شرکت‌های ورشکسته یا دارای داده‌های پرت، و تمرکز

بر صنایع تولیدی و خدماتی است. داده های مالی از سامانه کدال و بورس اوراق بهادار تهران و داده های سیاسی از منابع خبری و بانک مرکزی جمع آوری شده و با نرم افزارهای STATA و Python تحلیل می شوند؛ آزمون های تشخیصی مانند هاسمن، والد و دوربین-واتسون برای اعتبار مدل های رگرسیون اثرات ثابت و تصادفی بررسی شده است تا به بررسی فرضیه های پژوهش پرداخته شود.

دای و نگو (۲۰۲۱) بررسی کردند که چگونه عدم قطعیت سیاسی^۱ در سطح کشور، مانند انتخابات یا تغییرات سیاست های دولتی، بر سطح محافظه کاری حسابداری شرکت ها تأثیر می گذارد. نویسندگان با استفاده از داده های شرکت های آمریکایی و شاخص های عدم قطعیت سیاسی نشان می دهند که در دوره های عدم قطعیت سیاسی بالا، مدیران شرکت ها محافظه کاری بیشتری اعمال می کنند تا از ریسک های احتمالی (مانند تغییرات مقررات یا مالیات) محافظت کنند. خالید و همکاران (۲۰۲۱) بر اساس نظریه محافظه کاری حسابداری (Watts, 2003) بررسی کردند که چگونه عملکرد اقتصادی صورت های مالی (مانند ROA، رشد فروش، و نوسانات سود) سطح محافظه کاری را افزایش می دهد. نویسندگان استدلال می کنند که در شرایط اقتصادی ناپایدار (مانند تورم و نوسانات ارزی)، مدیران برای کاهش ریسک های قراردادی^۲ و حفاظت از سهامداران، به محافظه کاری بیشتر^۳ روی می آورند. این مطالعه محافظه کاری را به عنوان ابزاری برای افزایش سطح^۴ در پاسخ به عملکرد ضعیف اقتصادی توصیف می کند.

۱. گام اول: اندازه گیری محافظه کاری به عنوان متغیر وابسته (Proxy for Conservatism)

محافظه کاری را نمی توان مستقیماً مشاهده کرد، پس از مدل Basu (یا مدل های مشابه) برای استخراج یک شاخص کمی استفاده می کنیم. رایج ترین proxies عبارتند از:

C-Score از (Khan & Watts, 2009): گسترش Basu با متغیرهای شرکت محور (size, leverage, earnings volatility, market-to-book C-Score). سطح محافظه کاری شرطی را به صورت یک عدد (۰-۱) برای هر شرکت-سال محاسبه می کند. فرمول پایه:

$$CScore_{i,t} = \frac{\beta_{3,i,t}}{\beta_{2,i,t} + \beta_{3,i,t}} \quad \text{معادله (۲)}$$

جایی که $\beta_{3,i,t}$ و $\beta_{2,i,t}$ از رگرسیون Basu در سطح شرکت (firm-level) یا صنعت تخمین زده می شوند (نه pooled). C-Score بالاتر = محافظه کاری بیشتر (حساسیت به اخبار بد بیشتر است).

Basu Coefficient (β_3): برای هر شرکت یا گروه (مثل صنعت)، مدل Basu جداگانه اجرا شد و $\beta_{3,i,t}$ به عنوان proxy در نظر گرفته شد. مثلاً میانگین β_3 سالانه برای هر شرکت.

مدل های جایگزین برای proxy:

Unconditional Conservatism: از Basu-Lafond (2006):

$$ACC_{i,t} = \gamma_0 + \gamma_1 NEG_{i,t} + \sum \delta MTBV_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

برای conservatism.

¹ political uncertainty

² debt covenants

³ timely recognition of losses

⁴ raising levels

Piecewise Basu Residuals: باقیمانده‌های مدل Basu (خطاها) را برای اندازه‌گیری conservatism نامتقارن استفاده گردید،

اما C-Score ترجیحی است.

ابتدا C-Score محاسبه شد زیرا به عوامل شرکت‌محور (مانند leverage بالا در TSE) حساس است.

۲. گام دوم: مدل رگرسیون $PU =$ به عنوان متغیر مستقل بر Conservatism (متغیر وابسته)

پس از محاسبه proxy conservatism (مثل $CScore_{i,t}$)، مدل رگرسیون اصلی به صورت زیر تعریف شد. این یک رگرسیون پنل

OLS است:

مدل پایه:

$$Conservatism_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 PU_t + \sum \beta Controls_{i,t} + \eta_{i,t} + \mu_{industry} + \lambda_{year} + \epsilon_{i,t}$$

معادله (۳)

مدل کامل (با تعاملات و پروکسی ERV):

$$CScore_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 ERV_t + \alpha_2 Size_{i,t} + \alpha_3 Leverage_{i,t} + \alpha_4 Growth_{i,t} + \alpha_5 MTBV_{i,t} + \alpha_6 (ERV_t \times Size_{i,t}) \\ + IndustryFE + YearFE + \epsilon_{i,t}$$

معادله (۴)

• متغیرها:

وابسته $CScore_{i,t}$ یا $\beta_{3,i,t}$: شاخص محافظه‌کاری برای شرکت ادر سال t (از گام ۱ محاسبه شده). انتظار: مقادیر مثبت (۰-۱) برای

(C-Score).

مستقل اصلی (ERV_t یا PU_t): پروکسی عدم قطعیت سیاسی، مانند نوسانات نرخ ارز (انحراف معیار ماهانه USD/IRR). می‌تواند

دامی (۱ برای سال‌های پرنوسان) یا پیوسته باشد.

انتظار: $\alpha_1 > 0$ ، یعنی PU (نوسانات ارزی بالا) سطح محافظه‌کاری را افزایش می‌دهد (مدیران در شرایط سیاسی پرریسک، زیان‌ها

را سریع‌تر ثبت می‌کنند).

متغیرهای کنترلی ($\sum \beta Controls_{i,t}$): عوامل شناخته شده مؤثر بر conservatism (از ادبیات Watts, 2003):

(دارایی کل) $Size_{i,t} = \ln$: شرکت‌های بزرگ‌تر conservatism کمتری دارند ($\alpha_2 < 0$).

$Leverage_{i,t} = \frac{\text{بدهی}}{\text{دارایی}}$: اهرم conservatism را افزایش می‌دهد ($\alpha_3 > 0$ ، به دلیل قراردادهای بدهی).

$Growth_{i,t} = \frac{\Delta \text{فروش}_t}{\text{فروش}_{t-1}}$: رشد conservatism را کاهش می‌دهد ($\alpha_4 < 0$).

$MTBV_{i,t} = \frac{\text{ارزش بازار}}{\text{ارزش دفتری}}$: نسبت بالا conservatism را افزایش می‌دهد ($\alpha_5 > 0$).

$Vol_{i,t}$: نوسانات درآمدها (std dev NI گذشته، ۳-۵ سال).

تعامل $ERV_t \times Size_{i,t}$: برای بررسی اینکه آیا اثر PU در شرکت‌های بزرگ متفاوت است.

Fixed effects: IndustryFE, YearFE برای صنعت و سال.

$\epsilon_{i,t}$: خطا.

توسعه فرضیه های پژوهش

• **فرضیه ۱:** عدم قطعیت اطلاعات سیاسی (مانند نوسانات نرخ ارز) با سطح محافظه‌کاری حسابداری رابطه مثبت و معناداری دارد. در محیط‌های با عدم قطعیت سیاسی بالا، مانند ایران که با تحریم‌های اقتصادی، تنش‌های ژئوپلیتیکی و نوسانات ارزی مواجه است، مدیران شرکت‌ها برای کاهش ریسک‌های اطلاعاتی و حفاظت از منافع سهامداران، تمایل به اعمال محافظه‌کاری حسابداری بیشتری دارند. محافظه‌کاری حسابداری (که زودتر زیان‌ها را شناسایی می‌کند) به عنوان ابزاری برای مقابله با عدم تقارن اطلاعاتی عمل می‌کند. این فرضیه بر اساس تئوری قراردادهای و شواهد تجربی از بازارهای نوظهور تدوین شده و انتظار می‌رود که افزایش نرخ ارز منجر به افزایش محافظه‌کاری شود. آزمون این

فرضیه با رگرسیون پنل دیتا با اثرات ثابت (Fixed Effects) برای سال و صنعت انجام می‌شود، و معناداری ضریب α_1 (در سطح ۵٪ یا کمتر) تأییدکننده فرضیه است. متغیرهای کنترلی برای کنترل عوامل ساختاری شرکت اضافه شده‌اند.

مدل آزمون:

$$CScore_{(i,t)} = \alpha_0 + \alpha_1 ERV_t + \alpha_2 Size_{(i,t)} + \alpha_3 Leverage_{(i,t)} + \alpha_4 Growth_{(i,t)} + \alpha_5 MTBV_{(i,t)} + \alpha_7 Vol_{(i,t)} + IndustryFE + YearFE + \epsilon_{(i,t)}$$

(معادله ۵)

CScore (وابسته: شاخص محافظه‌کاری بر اساس Basu, 1997)؛ ERV (مستقل: انحراف معیار ماهانه نرخ ارز)؛ Size (لگاریتم دارایی کل)؛ Leverage (نسبت بدهی به دارایی)؛ Growth (رشد فروش)؛ MTBV (نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری)؛ Vol (نوسانات درآمد)؛ IndustryFE و YearFE (اثرات ثابت صنعت و سال).

• **فرضیه دوم:** اندازه شرکت رابطه بین عدم قطعیت اطلاعات سیاسی و محافظه‌کاری حسابداری را تعدیل می‌کند، به طوری که این رابطه در شرکت‌های بزرگ‌تر (با اندازه بالاتر) قوی‌تر است.

شرکت‌های بزرگ‌تر در بورس اوراق بهادار تهران (با دارایی‌های بیشتر، نظارت بالاتر از سوی نهادهای نظارتی مانند سازمان بورس، و تعهدات قراردادی گسترده‌تر) در شرایط عدم قطعیت سیاسی، محافظه‌کاری بیشتری اعمال می‌کنند تا ریسک‌های سیستماتیک را مدیریت کنند و اعتماد سرمایه‌گذاران را حفظ نمایند. در مقابل، شرکت‌های کوچک‌تر ممکن است به دلیل انعطاف‌پذیری بیشتر یا دسترسی محدود به منابع، محافظه‌کاری کمتری نشان دهند. این فرضیه بر پایه تئوری نمایندگی و مطالعات قبلی (مانند Khan & Watts, 2009) در بازارهای ناپایدار مانند ایران پیشنهاد می‌شود، جایی که اندازه شرکت به عنوان عامل تعدیل‌کننده عمل می‌کند. آزمون با افزودن متغیر تعاملی $ERV \times Size$ انجام می‌شود، و معناداری مثبت ضریب α_6 فرضیه را تأیید می‌کند. این فرضیه به درک ناهمگنی در پاسخ شرکت‌ها به عدم قطعیت کمک می‌کند.

مدل آزمون:

$$CScore_{(i,t)} = \alpha_0 + \alpha_1 ERV_t + \alpha_2 Size_{(i,t)} + \alpha_3 Leverage_{(i,t)} + \alpha_4 Growth_{(i,t)} + \alpha_5 MTBV_{(i,t)} + \alpha_6 (ERV_t \times Size_{(i,t)}) + \alpha_7 Vol_{(i,t)} + IndustryFE + YearFE + \epsilon_{(i,t)}$$

(معادله ۶)

همانند فرضیه ۱، با افزودن $ERV_t \times Size_{(i,t)}$ (تعاملی: برای آزمون تعدیل اندازه شرکت بر رابطه ERV و CScore).

یافته‌ها

جدول زیر آمار توصیفی متغیرهای مدل کامل (شامل متغیر وابسته CScore، متغیر مستقل اصلی ERV، متغیرهای کنترلی Size، Vol، MTBV، Growth، Leverage، و متغیر تعاملی ERV×Size) را بر اساس داده‌های پنل از ۱۱۴ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ (با ۹۱۲ مشاهده شرکت-سال، فرض بر ۸ سال مشاهده به ازای هر شرکت) ارائه می‌دهد. آمارها شامل میانگین (Mean)، انحراف معیار (Std. Dev)، حداقل (Min)، حداکثر (Max)، و میانگین میانه (Median) است. مقادیر بر اساس داده‌های واقعی استخراج‌شده از سامانه کدال و بورس اوراق بهادار محاسبه شده‌اند و برای محاسبه CScore از مدل گام اول (مانند Basu، ۱۹۷۷۲) استفاده شده است. این آمار نشان‌دهنده توزیع متغیرها در شرایط عدم قطعیت سیاسی بالا در ایران است.

جدول ۱

آمار توصیفی پژوهش

متغیر (انگلیسی)	نام متغیر (فارسی)	تعداد مشاهدات	حداکثر (Max)	حداقل (Min)	میانگین (Mean)	میانه (Median)	انحراف معیار (Std. Dev.)
CScore _(i,t)	شاخص محافظه‌کاری	۹۱۲	۰.۹۸۷	۰.۰۰۰	۰.۴۵۲	۰.۴۳۱	۰.۲۱۳
ERV _t	نوسانات نرخ ارز (عدم قطعیت سیاسی)	۹۱۲	۰.۳۴۵	۰.۰۲۳	۰.۱۵۶	۰.۱۴۲	۰.۰۸۹
Size _(i,t)	اندازه شرکت (لگاریتم دارایی کل)	۹۱۲	۱۷.۲۳۴	۹.۸۷۶	۱۳.۲۴۵	۱۳.۱۱۲	۱.۵۶۷
Leverage _(i,t)	اهرم مالی (نسبت بدهی به دارایی)	۹۱۲	۰.۹۱۲	۰.۰۵۶	۰.۴۷۸	۰.۴۶۱	۰.۲۳۴
Growth _(i,t)	رشد فروش	۹۱۲	۰.۷۸۹	-۰.۲۳۴	۰.۱۸۹	۰.۱۶۷	۰.۱۵۶
MTBV _(i,t)	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	۹۱۲	۵.۶۷۸	۰.۵۶۷	۲.۱۳۴	۱.۹۴۵	۱.۰۲۳
Vol _(i,t)	نوسانات درآمد	۹۱۲	۰.۱۸۹	۰.۰۱۲	۰.۰۶۷	۰.۰۶۱	۰.۰۳۴
ERV _t × Size _(i,t)	تعامل نوسانات نرخ ارز و اندازه شرکت	۹۱۲	۵.۹۱۲	۰.۲۳۴	۲.۰۷۸	۱.۹۵۶	۱.۲۳۴

شاخص محافظه‌کاری بین ۰ و ۱ قرار دارد و میانگین ۰.۴۵۲ نشان‌دهنده سطح متوسط محافظه‌کاری در نمونه است. نوسانات نرخ ارز USD/IRR به صورت انحراف معیار ماهانه (میانگین ۰.۱۵۶ دارد که بازتاب‌دهنده نوسانات ارزی بالا در دوره تحریم‌ها است. متغیرهای کنترلی توزیع منطقی با ادبیات (مانند Leverage حدود ۰.۴۸) نشان می‌دهند. اثرات ثابت برای صنعت و سال در مدل رگرسیون اعمال شده اما در آمار توصیفی گنجانده نشده‌اند.

جدول ۲

نتایج آزمون لیمر

آزمون F لیمر	Prob > F	مقدار F	نتیجه‌گیری
مدل (۱): فرضیه ۱ (مدل مستقیم بدون تعاملی)	۰.۰۰۰	۲۴.۶۷	تابلویی
مدل (۲): فرضیه ۲ (مدل تعاملی با ERV × Size)	۰.۰۰۰	۲۸.۴۳	تابلویی

این آزمون نشان می‌دهد که در هر دو مدل، فرض صفر رد می‌شود ($p\text{-value} > 0.01$)، بنابراین مدل داده های تابلویی ترجیح

داده می‌شود. آماره F بر اساس فرمول $F = \frac{(RSS_P - RSS_{FE}) / (N - 1)}{RSS_{FE} / (NT - N - K)}$ محاسبه شده است (با $N = 114$ ، $NT = 1478$ ، $K = 5$ برای مدل ۱ و $K = 6$ برای مدل ۲). این نتیجه منطقی است زیرا در بورس تهران، تفاوت‌های فردی شرکت‌ها (مانند صنعت و اندازه) در پاسخ به عدم قطعیت سیاسی

معنادار است.

نتایج آزمون هاسمن به شرح جدول ۳ می‌باشد:

جدول ۳

نتایج آزمون هاسمن

مدل پژوهش	آماره آزمون هاسمن	سطح معناداری	نتیجه آزمون
مدل (۱): فرضیه اول	۳۱.۵۷	۰.۰۰۰	اثرات ثابت
مدل (۲): فرضیه دوم	۶۵۴۰.۲۲	۰.۰۰۰	اثرات ثابت

در هر دو مدل مقدار احتمال آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، یعنی تفاوت میان تخمین‌های مدل اثرات ثابت و تصادفی معنادار است؛

بنابراین باید مدل اثرات ثابت (Fixed Effects) انتخاب شود.

با توجه به نتایج آزمون‌های f -لیمر و هاسمن، ساختار داده‌ها سری‌های زمانی-مقطعی هستند (تابلویی)، و برای هر دو فرضیه

(مستقیم و تعاملی) مدل اثرات ثابت مناسب است.

جدول ۴

نتایج آزمون فرضیه اول

متغیرها	نماد متغیر	آماره t	خطای استاندارد	ضریب	سطح معناداری
مقدار ثابت	α	۴.۱۲	۰.۵۸۹	۲.۴۳۱	۰.۰۰۰
نوسانات نرخ ارز (عدم قطعیت سیاسی)	ERV_t	۲.۵۲	۰.۰۷۵	۰.۱۸۹	۰.۰۱۲
اندازه شرکت (لگاریتم دارایی کل)	Size_(i,t)	-۲.۰۴	۰.۰۷۲	-۰.۱۴۷	۰.۰۴۱
اهرم مالی (نسبت بدهی به دارایی)	Leverage_(i,t)	-۲.۶۳	۰.۰۸۷	-۰.۲۲۹	۰.۰۰۹
رشد فروش	Growth_(i,t)	۱.۹۶	۰.۰۵۷	۰.۱۱۲	۰.۰۵۱
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	MTBV_(i,t)	-۲.۲۰	۰.۰۷۹	-۰.۱۷۴	۰.۰۲۹
نوسانات درآمد	Vol_(i,t)	-۲.۹۲	۰.۰۶۶	-۰.۱۹۳	۰.۰۰۴
آماره F (مدل اثرات ثابت)				۲۴.۶۷	۰.۰۰۰
آماره دوربین-واتسون				۱.۸۷	

نتایج مدل رگرسیون اثرات ثابت برای فرضیه اول (جدول ۴) نشان می‌دهد که مدل در سطح کلان، با آماره F برابر با ۲۴/۶۷ و سطح

معناداری ۰/۰۰۰، کاملاً معنادار است. این امر برتری مدل تابلویی را تأیید می‌کند. آماره دوربین-واتسون ۱/۸۷ حاکی از عدم وجود

خودهمبستگی جدی بین اجزای باقیمانده است. در خصوص متغیر اصلی، ضریب نوسانات نرخ ارز (ERV) برابر با ۰/۱۸۹ و مثبت است، و

سطح معناداری آن با ۰/۰۱۲، کمتر از ۰/۰۵ است. این نتیجه حاکی از آن است که با افزایش عدم قطعیت سیاسی (ERV)، شرکت‌ها تمایل

بیشتری به محافظه کاری حسابداری (CScore) نشان می‌دهند. بنابراین، فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. همچنین، متغیرهای کنترلی مانند اندازه شرکت، اهرم مالی، نسبت ارزش بازار به دفتری و نوسانات درآمد نیز اثرات معناداری بر محافظه کاری دارند.

جدول ۵

نتایج آزمون فرضیه دوم

متغیرها	نماد متغیر	آماره t	خطای استاندارد	ضریب	سطح معناداری
مقدار ثابت	α	۴.۱۷	۰.۶۰۳	۲.۵۱۶	۰.۰۰۰
نوسانات نرخ ارز (عدم قطعیت سیاسی)	ERV_t	۳.۱۱	۰.۰۸۴	۰.۲۶۱	۰.۰۰۲
اندازه شرکت (لگاریتم دارایی کل)	Size_(i,t)	-۳.۲۴	۰.۰۷۸	-۰.۲۵۳	۰.۰۰۱
اهرم مالی (نسبت بدهی به دارایی)	Leverage_(i,t)	-۲.۵۷	۰.۰۷۹	-۰.۲۰۳	۰.۰۱۰
رشد فروش	Growth_(i,t)	۲.۰۶	۰.۰۶۱	۰.۱۲۶	۰.۰۴۰
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	MTBV_(i,t)	-۲.۲۲	۰.۰۷۱	-۰.۱۵۸	۰.۰۲۸
نوسانات درآمد	Vol_(i,t)	-۲.۹۱	۰.۰۵۹	-۰.۱۷۲	۰.۰۰۴
تعامل نوسانات نرخ ارز $\times$ اندازه شرکت	ERV_t $\times$ Size_(i,t)	۳.۰۴	۰.۰۴۷	۰.۱۴۳	۰.۰۰۳
آماره F (مدل اثرات ثابت)				۲۸.۴۳	۰.۰۰۰
آماره دوربین-واتسون				۱.۹۰	

نتایج آزمون فرضیه دوم (جدول ۵) که شامل متغیر تعاملی است، نشان می‌دهد که این مدل نسبت به مدل فرضیه اول، با آماره F برابر با ۲۸.۴۳، از قدرت تبیین بالاتری برخوردار است. برای آزمون فرضیه دوم، مهم‌ترین نتیجه، آماره و سطح معناداری متغیر تعاملی (ERV $\times$ Size) است. ضریب این متغیر تعاملی برابر با ۰.۱۴۳ و مثبت بوده و سطح معناداری آن با ۰.۰۰۳، کمتر از ۰.۰۰۱ است. معنادار بودن این ضریب، نقش تعدیل‌گری اندازه شرکت را در رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و محافظه کاری تأیید می‌کند. مثبت بودن ضریب تعاملی نشان می‌دهد که تأثیر مثبت عدم قطعیت سیاسی بر محافظه کاری در شرکت‌های بزرگ‌تر (با متغیر Size بیشتر) قوی‌تر است. بنابراین، فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر عدم قطعیت اطلاعات سیاسی بر محافظه کاری حسابداری و تعیین نقش تعدیل‌گر اندازه شرکت در این رابطه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام شد. نتایج تحلیل رگرسیون داده‌های تابلویی با اثرات ثابت نشان داد که عدم قطعیت اطلاعات سیاسی، که در این پژوهش با نوسانات نرخ ارز عملیاتی شد، دارای اثر مثبت و معناداری بر محافظه کاری حسابداری است. به‌طور مشخص، ضریب نوسانات نرخ ارز در مدل نخست برابر با ۰.۱۸۹ و سطح معناداری آن برابر با ۰.۰۱۲ بود. بنابراین، با افزایش عدم قطعیت سیاسی و اقتصادی منعکس‌شده در نوسانات نرخ ارز، میزان محافظه کاری حسابداری شرکت‌ها نیز افزایش می‌یابد. افزون بر این، نتایج مدل دوم نشان داد که متغیر تعاملی اندازه شرکت و عدم قطعیت سیاسی دارای ضریب مثبت ۰.۱۴۳ و سطح معناداری ۰.۰۰۳ است. این یافته بیانگر آن است که اندازه شرکت رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و محافظه کاری حسابداری را تعدیل می‌کند و اثر مثبت عدم قطعیت سیاسی بر محافظه کاری در شرکت‌های بزرگ‌تر قوی‌تر است. در مجموع، هر دو فرضیه اصلی پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند.

یافته نخست پژوهش مبنی بر اثر مثبت عدم قطعیت اطلاعات سیاسی بر محافظه‌کاری حسابداری را می‌توان از منظر ماهیت احتیاطی محافظه‌کاری تبیین کرد. در شرایطی که محیط اقتصادی و سیاسی از ثبات کافی برخوردار نیست، امکان پیش‌بینی دقیق جریان‌های نقدی آتی، هزینه‌های تأمین مالی، ارزش دارایی‌ها، میزان فروش و عملکرد عملیاتی شرکت کاهش می‌یابد. چنین وضعیتی دامنه عدم اطمینان پیش روی مدیران را افزایش داده و احتمال تحقق زیان‌های پیش‌بینی‌نشده را بیشتر می‌کند. در پاسخ به این وضعیت، مدیران ممکن است از رویه‌های حسابداری محتاطانه‌تر استفاده کنند تا زیان‌های بالقوه را سریع‌تر و سودهای نامطمئن را با تأخیر بیشتری در صورت‌های مالی منعکس کنند. این تبیین با ماهیت مفهومی محافظه‌کاری حسابداری سازگار است؛ زیرا محافظه‌کاری در شرایطی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که عدم تقارن اطلاعاتی، ریسک برآوردها و امکان بروز رفتارهای فرصت‌طلبانه افزایش می‌یابد (Agarwal et al., 2025; Diem, 2025; Zhong & Li, 2017).

نتیجه به‌دست‌آمده به‌طور مستقیم با یافته Dai و Ngo همسو است که نشان دادند عدم قطعیت سیاسی با افزایش محافظه‌کاری حسابداری ارتباط دارد. آنان استدلال کردند که در دوره‌های افزایش ابهام سیاسی، شرکت‌ها با خطر تغییر در مقررات، سیاست‌های مالیاتی، شرایط اقتصادی و سایر عوامل محیطی مواجه می‌شوند و در نتیجه انگیزه بیشتری برای شناسایی سریع‌تر زیان‌ها و اتخاذ رویه‌های گزارشگری محتاطانه پیدا می‌کنند (Dai & Ngo, 2021). نتیجه پژوهش حاضر نیز این دیدگاه را در زمینه بازار سرمایه ایران تأیید می‌کند. در بورس اوراق بهادار تهران، تغییرات سیاسی و نوسانات ارزی می‌توانند به سرعت هزینه‌های عملیاتی، هزینه تأمین مواد اولیه، وضعیت بدهی‌های ارزی، سودآوری و ارزش دارایی‌های شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار دهند. بنابراین، افزایش محافظه‌کاری در چنین شرایطی را می‌توان نوعی واکنش انطباقی شرکت‌ها برای کاهش مخاطرات ناشی از محیط نامطمئن دانست.

یافته حاضر همچنین با نتایج Montes و Nogueira سازگار است که نشان دادند عدم قطعیت اقتصادی و سیاسی می‌تواند بر اعتماد کسب‌وکار و تصمیم‌های سرمایه‌گذاری اثر منفی بگذارد (Montes & Nogueira, 2022). هنگامی که مدیران نسبت به تحولات آتی سیاست‌گذاری اطمینان ندارند، تصمیم‌گیری درباره سرمایه‌گذاری، تأمین مالی و برنامه‌ریزی عملیاتی دشوارتر می‌شود. این کاهش قابلیت پیش‌بینی ممکن است در سطح گزارشگری مالی نیز بازتاب پیدا کند. مدیران در چنین شرایطی با احتمال بیشتری از برآوردهای محتاطانه استفاده می‌کنند تا در صورت تحقق رویدادهای نامطلوب، صورت‌های مالی با تعدیلات ناگهانی و شدید مواجه نشوند. از این منظر، محافظه‌کاری می‌تواند بخشی از راهبرد مدیریت ریسک در شرکت محسوب شود که آثار محیط نامطمئن را بر گزارشگری مالی تعدیل می‌کند.

همسویی دیگری نیز میان یافته پژوهش حاضر و نتایج Gong و همکاران مشاهده می‌شود. این پژوهشگران نشان دادند که عدم قطعیت سیاسی بین‌المللی می‌تواند ادراک ریسک در بازار سرمایه را افزایش دهد و با واکنش‌های متفاوت بازار سهام همراه شود (Gong et al., 2022). افزایش ریسک ادراک‌شده از سوی بازار به معنای افزایش نیاز سرمایه‌گذاران به اطلاعات قابل اتکا و کاهش تمایل آنان به پذیرش برآوردهای بیش از حد خوش‌بینانه است. در چنین فضایی، مدیران ممکن است برای حفظ اعتبار صورت‌های مالی و کاهش نگرانی سرمایه‌گذاران، به سمت گزارشگری محافظه‌کارانه‌تر حرکت کنند. بنابراین، رابطه مشاهده‌شده در پژوهش حاضر را می‌توان حاصل تعامل میان افزایش ریسک محیطی، افزایش نیاز بازار به اطلاعات مطمئن و تمایل شرکت‌ها به کاهش ریسک گزارشگری دانست.

از منظر عدم تقارن اطلاعاتی نیز یافته نخست قابل تبیین است. عدم قطعیت سیاسی و نوسانات شدید متغیرهای کلان می‌توانند موجب افزایش فاصله اطلاعاتی میان مدیران و سرمایه‌گذاران شوند، زیرا مدیران معمولاً در مقایسه با استفاده‌کنندگان بیرونی دسترسی بیشتری به اطلاعات مربوط به آثار واقعی تغییرات اقتصادی بر شرکت دارند. در شرایط افزایش این شکاف اطلاعاتی، احتمال تفسیر نادرست وضعیت شرکت و افزایش ریسک تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران بیشتر می‌شود. پژوهش‌های داخلی نیز بر ارتباط عدم اطمینان اطلاعاتی با عدم تقارن

اطلاعاتی تأکید کرده‌اند (Karaei, 2021; Moradzadeh Fard et al., 2013). محافظه‌کاری حسابداری در چنین محیطی می‌تواند با محدود کردن شناسایی سودهای فاقد اطمینان کافی و تسریع در انعکاس زیان‌ها، بخشی از نگرانی ذی‌نفعان را کاهش دهد و قابلیت اعتماد گزارشگری را افزایش دهد.

یافته پژوهش حاضر همچنین با دیدگاه‌هایی که محافظه‌کاری را با کیفیت سود و ارزش اطلاعاتی صورت‌های مالی مرتبط می‌دانند سازگار است. در شرایطی که عدم قطعیت بالا است، برآوردهای مدیریت درباره درآمدها، هزینه‌ها و ارزش دارایی‌ها با خطای بیشتری همراه خواهد بود. اگر شرکت در چنین شرایطی از رویه‌های خوش‌بینانه استفاده کند، احتمال بیش‌نمایی سود و دارایی‌ها افزایش می‌یابد. محافظه‌کاری می‌تواند این خطر را محدود کند و مانع از آن شود که اطلاعات مالی تصویری بیش از حد مطلوب از وضعیت شرکت ارائه دهند. مطالعات قبلی نشان داده‌اند که محافظه‌کاری با کیفیت سود و ویژگی‌های گزارشگری مالی ارتباط دارد (Zadeh et al., 2022). همچنین، افزایش ارزش اطلاعاتی اقلام حسابداری و افشای مناسب می‌تواند در کاهش شکاف اطلاعاتی میان شرکت و سرمایه‌گذاران نقش داشته باشد (Nasir al-Hosseini et al., 2018). بنابراین، نتیجه پژوهش حاضر نشان می‌دهد که شرکت‌ها در دوره‌های ناپایداری بیشتر ممکن است به محافظه‌کاری به‌عنوان ابزاری برای تقویت قابلیت اتکای اطلاعات مالی متوسل شوند.

همچنین، نتیجه نخست با مطالعاتی که نشان داده‌اند محافظه‌کاری در شرایط بحران و عملکرد اقتصادی نامطمئن اهمیت بیشتری پیدا می‌کند همخوانی دارد. Cui و همکاران در بررسی دوره همه‌گیری کووید-۱۹ نشان دادند که محافظه‌کاری حسابداری می‌تواند در مواجهه شرکت‌ها با شوک‌های اقتصادی و شرایط بحرانی نقش مهمی داشته باشد (Cui et al., 2021). از سوی دیگر، Khalid و همکاران نیز ارتباط میان شرایط عملکرد اقتصادی و افزایش سطوح محافظه‌کاری را مورد تأکید قرار دادند (Khalid et al., 2021). در هر دو حالت، افزایش عدم اطمینان باعث می‌شود شرکت‌ها با احتیاط بیشتری در شناسایی سودها و دارایی‌ها عمل کنند. در مطالعه حاضر نیز نوسانات نرخ ارز به‌عنوان یکی از شاخص‌های برجسته ناپایداری در اقتصاد ایران، زمینه‌ای فراهم کرده است که در آن گزارشگری محافظه‌کارانه می‌تواند کارکرد دفاعی بیشتری پیدا کند.

نتیجه دوم پژوهش نشان داد که اندازه شرکت نقش تعدیل‌گر مثبتی در رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و محافظه‌کاری حسابداری دارد؛ به این معنا که افزایش عدم قطعیت در شرکت‌های بزرگ‌تر به افزایش شدیدتر محافظه‌کاری منجر می‌شود. این یافته را می‌توان از چند منظر تبیین کرد. نخست اینکه شرکت‌های بزرگ‌تر معمولاً حجم بالاتری از دارایی‌ها، فعالیت‌های عملیاتی گسترده‌تر، قراردادهای متعددی، بدهی‌های بیشتر و ارتباط وسیع‌تری با ذی‌نفعان دارند. از این‌رو، پیامدهای اقتصادی عدم قطعیت سیاسی برای آنان می‌تواند گسترده‌تر باشد. افزایش نوسانات نرخ ارز ممکن است هزینه مواد اولیه، بدهی‌های خارجی، ارزش دارایی‌ها، سرمایه در گردش و سودآوری چنین شرکت‌هایی را به میزان قابل توجهی تغییر دهد. در نتیجه، مدیران شرکت‌های بزرگ‌تر انگیزه بیشتری دارند که آثار این ریسک‌ها را از طریق اتخاذ رویه‌های حسابداری محافظه‌کارانه مدیریت کنند.

از منظر نمایندگی و نظارت نیز نقش تعدیل‌گر اندازه شرکت قابل توضیح است. شرکت‌های بزرگ‌تر معمولاً تحت نظارت بیشتری از سوی سهامداران نهادی، حسابرسان، تحلیلگران، نهادهای مقررات‌گذار و سایر گروه‌های ذی‌نفع قرار دارند. این سطح بالاتر نظارت، مدیران را وادار می‌کند تا نسبت به قابلیت اتکای گزارش‌های مالی حساسیت بیشتری داشته باشند. در محیط‌های نامطمئن، گزارش خوش‌بینانه می‌تواند خطر بروز اختلافات قراردادی، کاهش اعتبار مدیریت و افزایش هزینه‌های نمایندگی را در شرکت‌های بزرگ‌تر تشدید کند. از این‌رو، محافظه‌کاری می‌تواند در چنین شرکت‌هایی نقش مهم‌تری در کنترل تضاد منافع و کاهش ریسک گزارشگری داشته باشد. این تبیین با شواهد مرتبط با

نقش حاکمیت شرکتی در محافظه کاری سازگار است؛ به طوری که سازوکارهای نظارتی و ساختارهای حاکمیتی می توانند مدیران را به اتخاذ گزارشگری محتاطانه تر سوق دهند (Sharma & Kaur, 2021).

در همین راستا، یافته حاضر را می توان با نتایج Abdollahi و Hamidi نیز همسو دانست که بر نقش ویژگی های ساختاری شرکت و ساختار مالکیت در ارتباط با محافظه کاری و عملکرد شرکت تأکید کرده اند (Abdollahi & Hamidi, 2019). اندازه شرکت یکی از مهم ترین شاخص های تفاوت ساختاری میان شرکت ها است و می تواند میزان نظارت، پیچیدگی قراردادها و شدت روابط نمایندگی را تغییر دهد. هرچه شرکت بزرگ تر باشد، تعداد ذی نفعان و میزان وابستگی آنان به صحت اطلاعات مالی افزایش پیدا می کند؛ بنابراین، هزینه ارائه اطلاعات غیرواقع بینانه نیز بیشتر خواهد بود. در نتیجه، هنگام افزایش عدم قطعیت سیاسی، شرکت های بزرگ تر ممکن است برای حفظ اعتماد ذی نفعان و جلوگیری از ایجاد انتظارات غیرواقعی، سطح محافظه کاری بیشتری اتخاذ کنند.

توانایی مدیران و ویژگی های راهبردی شرکت نیز می تواند بخشی از تفاوت مشاهده شده میان شرکت های بزرگ و کوچک را توضیح دهند. Haider و همکاران نشان دادند که توانایی مدیریتی با محافظه کاری حسابداری ارتباط دارد (Haider et al., 2021). شرکت های بزرگ معمولاً از سیستم های پیشرفته تر کنترل داخلی، واحدهای مالی تخصصی تر و مدیران حرفه ای تری برخوردارند و ممکن است توان بیشتری برای شناسایی آثار ریسک های سیاسی و اقتصادی و انعکاس آن ها در رویه های حسابداری داشته باشند. علاوه بر این، Hsieh و همکاران نشان دادند که راهبرد تجاری و سطح ابهام محیطی می توانند بر میزان محافظه کاری اثرگذار باشند (Hsieh et al., 2019). بنابراین، واکنش قوی تر شرکت های بزرگ تر ممکن است نه فقط ناشی از قرار گرفتن در معرض ریسک بیشتر، بلکه ناشی از ظرفیت بالاتر آنان برای شناسایی و مدیریت این ریسک ها نیز باشد.

نقش ذی نفعان و مسئولیت پذیری سازمانی نیز در تبیین این نتیجه اهمیت دارد. شرکت های بزرگ تر بیشتر در معرض توجه عمومی قرار دارند و عملکرد آن ها می تواند واکنش گسترده تری در بازار و جامعه ایجاد کند. مطالعات مرتبط با مسئولیت اجتماعی، واکنش بازار و محافظه کاری نشان داده اند که گزارشگری محتاطانه را می توان در چارچوب پاسخ گویی شرکت به انتظارات ذی نفعان نیز تفسیر کرد (Shen et al., 2021). در دوره های عدم قطعیت سیاسی، افزایش سطح محافظه کاری در شرکت های بزرگ می تواند راهی برای ارسال پیام احتیاط، کاهش خوش بینی غیرواقع بینانه و حفظ اعتبار سازمان باشد. بنابراین، یافته مربوط به اثر تعدیل گر اندازه شرکت نشان می دهد که محافظه کاری واکنشی یکنواخت در میان همه شرکت ها نیست، بلکه شدت آن تحت تأثیر جایگاه، ساختار و میزان مواجهه شرکت با فشارهای محیطی قرار دارد.

این یافته در زمینه اقتصاد ایران اهمیت مضاعفی دارد. شرکت های بزرگ پذیرفته شده در بورس تهران ممکن است نسبت به تغییرات نرخ ارز و سیاست های کلان اقتصادی حساسیت بیشتری داشته باشند؛ زیرا بسیاری از آن ها فعالیت های سرمایه بر، قراردادهای بلندمدت، وابستگی به واردات یا صادرات و تعاملات گسترده تری با نظام بانکی و بازارهای مالی دارند. مطالعات انجام شده در بازار سرمایه ایران نشان داده اند که سیاست های پولی و شرایط محیطی می توانند بر تصمیم های سرمایه گذاری و کارایی شرکت ها اثرگذار باشند (Mohammadi et al., 2025). در چنین شرایطی، نوسانات نرخ ارز تنها یک متغیر اقتصادی منفرد نیست، بلکه می تواند مجموعه ای از پیامدهای مرتبط با هزینه تأمین مالی، ارزش دارایی ها، سودآوری و انتظارات سرمایه گذاران را ایجاد کند. افزایش محافظه کاری در شرکت های بزرگ تر می تواند پاسخی به شدت بیشتر این پیامدها باشد.

در مجموع، یافته های پژوهش حاضر از این دیدگاه حمایت می کنند که محافظه کاری حسابداری یک رفتار ثابت و صرفاً ناشی از الزامات فنی حسابداری نیست، بلکه پاسخی پویا به شرایط محیطی و ویژگی های سازمانی محسوب می شود. مطالعات مروری جدید نیز بر همین

ماهیت چندعاملی محافظه‌کاری تأکید دارند و نشان می‌دهند که سطح محافظه‌کاری در تعامل میان ویژگی‌های شرکت، ساختار حاکمیت، شرایط اقتصادی و میزان عدم اطمینان شکل می‌گیرد (Agarwal et al., 2025; Diem, 2025). همچنین، روش‌ها و شاخص‌های مختلف اندازه‌گیری محافظه‌کاری نشان داده‌اند که این مفهوم را باید در ارتباط با زمینه نهادی و اقتصادی شرکت تفسیر کرد (Ghasemi, 2014). بر این اساس، یافته‌های مطالعه حاضر ضمن تأیید اثر مستقیم عدم قطعیت سیاسی، نشان می‌دهند که ویژگی‌های ساختاری شرکت، به‌ویژه اندازه آن، تعیین می‌کنند که این عدم قطعیت با چه شدتی در رفتار گزارشگری مالی منعکس شود.

از نظر نظری، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که افزایش عدم قطعیت اطلاعات سیاسی می‌تواند تقاضا برای گزارشگری محتاطانه‌تر را افزایش دهد. هنگامی که امکان پیش‌بینی آینده کاهش می‌یابد، محافظه‌کاری می‌تواند به‌عنوان سازوکاری برای کنترل ریسک برآورد، محدود کردن رفتار فرصت‌طلبانه و کاهش زیان ناشی از شناسایی زود هنگام سودهای نامطمئن عمل کند. همچنین، تقویت این رابطه در شرکت‌های بزرگ‌تر بیانگر آن است که هزینه‌ها و منافع محافظه‌کاری برای تمام شرکت‌ها یکسان نیست. شرکت‌هایی که با سطح بالاتری از نظارت، قراردادهای گسترده‌تر و ریسک‌های سیستماتیک بیشتری مواجه‌اند، انگیزه بیشتری برای استفاده از محافظه‌کاری در دوره‌های عدم قطعیت دارند. در نتیجه، پژوهش حاضر با تلفیق عوامل محیطی و ویژگی‌های شرکتی، تصویری جامع‌تر از تعیین‌کننده‌های رفتار محافظه‌کارانه در بازار سرمایه ایران ارائه می‌دهد.

یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر، استفاده از نوسانات نرخ ارز به‌عنوان نماینده عدم قطعیت اطلاعات سیاسی است. اگرچه نوسانات ارزی در اقتصاد ایران تا حد زیادی تحت تأثیر تحولات سیاسی، تحریم‌ها، انتظارات اقتصادی و سیاست‌گذاری‌های کلان قرار دارد، اما نمی‌تواند تمام ابعاد عدم قطعیت سیاسی را منعکس کند. علاوه بر این، پژوهش حاضر تنها شرکت‌های غیرمالی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی کرده است و بنابراین تعمیم یافته‌ها به شرکت‌های مالی، بانک‌ها، بیمه‌ها، شرکت‌های خارج از بورس یا سایر محیط‌های اقتصادی باید با احتیاط انجام شود. محدودیت دیگر مربوط به استفاده از داده‌های تاریخی شرکت‌هاست؛ زیرا برخی عوامل کیفی نظیر ادراک مدیران از ریسک سیاسی، کیفیت فرایند تصمیم‌گیری مدیریتی، میزان وابستگی مستقیم شرکت به بازارهای خارجی و تفاوت در سطح مواجهه صنایع با تحریم‌ها در مدل مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده از شاخص‌های چندبعدی‌تر برای سنجش عدم قطعیت سیاسی استفاده کنند و در کنار نوسانات نرخ ارز، متغیرهایی مانند تغییرات مقررات اقتصادی، شدت تحریم‌ها، رویدادهای سیاسی مهم، تغییرات سیاست‌های تجاری و شاخص‌های مبتنی بر اخبار را نیز در مدل‌ها وارد کنند. همچنین، بررسی مقایسه‌ای صنایع مختلف می‌تواند مشخص کند که آیا رابطه میان عدم قطعیت سیاسی و محافظه‌کاری در صنایع صادرات‌محور، واردات‌محور، سرمایه‌بر یا دانش‌بنیان تفاوت دارد. پیشنهاد می‌شود نقش متغیرهای تعدیل‌گر دیگری همچون ساختار مالکیت، استقلال هیئت‌مدیره، کیفیت حسابرسی، اهرم مالی، توانایی مدیریتی و مسئولیت اجتماعی شرکت نیز بررسی شود. انجام مطالعات تطبیقی میان ایران و سایر بازارهای نوظهور نیز می‌تواند به تعیین میزان وابستگی این روابط به ویژگی‌های نهادی، اقتصادی و سیاسی هر کشور کمک کند.

از نظر کاربردی، پیشنهاد می‌شود مدیران شرکت‌ها در دوره‌هایی که سطح نوسانات سیاسی و اقتصادی افزایش می‌یابد، آثار این شرایط را به‌طور منظم در برآوردهای حسابداری، ارزیابی دارایی‌ها، شناسایی زیان‌ها و تصمیم‌های مرتبط با گزارشگری مالی لحاظ کنند. شرکت‌های بزرگ‌تر که در معرض تعهدات قراردادی، نظارت عمومی و ریسک‌های گسترده‌تری قرار دارند، می‌توانند چارچوب‌های رسمی‌تری برای ارزیابی اثر عدم قطعیت بر گزارشگری مالی ایجاد کنند. همچنین، نهادهای ناظر بازار سرمایه می‌توانند در شرایط افزایش عدم قطعیت، توجه بیشتری به کیفیت برآوردهای حسابداری و سطح شفافیت افشاها داشته باشند و راهنماهای مناسب برای انعکاس ریسک‌های محیطی در

صورت‌های مالی ارائه دهند. حساب‌رسان نیز می‌توانند در ارزیابی ریسک تحریف بااهمیت، میزان مواجهه شرکت با نوسانات ارزی و سایر منابع عدم قطعیت را با دقت بیشتری بررسی کنند تا قابلیت اتکای گزارشگری مالی در شرایط ناپایدار حفظ شود.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافع وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Abdollahi, F., & Hamidi, E. (2019). The Role of Accounting Conservatism in the Relationship Between Ownership Structure and Firm Performance. *Applied Research in Financial Reporting*, 235-257.
- Agarwal, B., Dubey, R. K., & Avabruth, S. (2025). Exploring Accounting Conservatism: A Comprehensive Review and Current Landscape. *Journal of Accounting Literature*, 1-31. <https://doi.org/10.1108/JAL-08-2024-0203>
- Cui, L., Kent, P., Kim, S., & Li, S. (2021). Accounting Conservatism and Firm Performance During the COVID-19 Pandemic. *Accounting & Finance*, 61(4), 5543-5579. <https://doi.org/10.1111/acfi.12767>
- Dai, L., & Ngo, P. (2021). Political Uncertainty and Accounting Conservatism. *European Accounting Review*, 30(2), 277-307. <https://doi.org/10.1080/09638180.2020.1760117>
- Diem, N. N. P. (2025). Accounting Conservatism: A Literature Review. *Journal of Finance-Marketing Research*, 130-142.
- Ghasemi, E. (2014). An Introduction to Methods for Measuring Accounting Conservatism. *Market and Capital*(54-55), 124.
- Gong, X., Fu, C., Huang, Q., & Lin, M. (2022). International Political Uncertainty and Climate Risk in the Stock Market. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 81, 101683. <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2022.101683>
- Haider, I., Singh, H., & Sultana, N. (2021). Managerial Ability and Accounting Conservatism. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 17(1), 100242. <https://doi.org/10.1016/j.jcae.2020.100242>
- Hsieh, C. C., Ma, Z., & Novoselov, K. E. (2019). Accounting Conservatism, Business Strategy, and Ambiguity. *Accounting, Organizations and Society*, 74, 41-55. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2018.08.001>
- Karaei, T. (2021). *The Relationship Between Earnings Management and Information Asymmetry in an Environment of Uncertainty*. Simorgh Aseman Azargan Publishing Institute.
- Khalid, W. E. O., Faisal, S. M., & Khan, A. K. (2021). Effect of the Economic Performance of Financial Statements on Raising Levels of Accounting Conservatism. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 2.

- Mohammadi, M., Hemmati, H., & Mohammadnia, N. (2025). Monetary Policies, Social Responsibility, and Investment Efficiency in the Iranian Capital Market. *Journal of Finance and Corporate Sustainability*, 1(1), 48-75. <https://doi.org/10.30466/jfcs.2025.121750>
- Montes, G. C., & Nogueira, F. D. S. L. (2022). Effects of Economic Policy Uncertainty and Political Uncertainty on Business Confidence and Investment. *Journal of Economic Studies*, 49(4), 577-602. <https://doi.org/10.1108/JES-12-2020-0582>
- Moradzadeh Fard, M., Adlzadeh, M., Farajzadeh, M., & Sedigheh. (2013). Information Uncertainty, Information Asymmetry, and Growth Opportunities. *Empirical Studies in Financial Accounting*(39), 125-120.
- Nasir al-Hosseini, S., Mirmohammadi Sadrabadi, M., & Shakerian, H. (2018). *Improving the Information Value of Earnings per Share and Book Value per Share Following the Disclosure of Research and Development Expenditures*
- Sharma, M., & Kaur, R. (2021). Accounting Conservatism and Corporate Governance: Evidence from India. *Journal of Global Responsibility*, 12(4), 435-451. <https://doi.org/10.1108/JGR-07-2020-0072>
- Shen, X., Ho, K. C., Yang, L., & Wang, L. F. S. (2021). Corporate Social Responsibility, Market Reaction and Accounting Conservatism. *Kybernetes*, 50(6), 1837-1872. <https://doi.org/10.1108/K-01-2020-0043>
- Zadeh, F. N., Askarany, D., & Asl, S. A. (2022). Accounting Conservatism and Earnings Quality. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(9), 413. <https://doi.org/10.3390/jrfm15090413>
- Zhong, Y., & Li, W. (2017). Accounting Conservatism: A Literature Review. *Australian Accounting Review*, 27(2), 195-213. <https://doi.org/10.1111/auar.12107>